УДК 811.161.2
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-103-10

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ВИМІР ШІ: АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Коляда А. В.
аспірантка кафедри загального мовознавства
і романо-германської філології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
вул. Алчевських, 29, Харків, Україна
orcid.org/0009-0009-0352-513X
alinakolyada000@gmail.com

Ключові слова:
антропоморфізація, штучний інтелект (ШІ), мас-медіа дискурс, концептуалізація, когнітивна лінгвістика, прагматика.

Впровадження нових технологій, а саме штучного інтелекту (ШІ), тісно пов'язане не тільки з особливостями функціонального використання, але й із лінгвстичними засобами їх репрезентації, що формують і репрезентують ставлення користувачів по відношенню до інновацій. Стаття досліджує антропоморфізацію (приписування людських якостей нелюдським об'єктам) як мовний механізм, що сприяє створенню образу ШІ у сучасному україномовному мас-медіа дискурсі. Особлива увага приділяється фрейму ШІ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АГЕНТ і його прагматичним функціям. Матеріалом дослідження став корпус із 200 прикладів антропоморфних перенесень, відібраних методом суцільної вибірки з україномовних медіа. У статті наведено детальний аналіз корпусу, який складається з 15 речень, що є найбільш показовими для формування моделі ШІ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АГЕНТ. Використання цієї концептуалізації сприяє формуванню як техноптимістичної, так і технопесимістичної перспективи розвитку сучасних технологій, впливає на сприйняття читачами потенційних можливостей і ризиків сучасних технологій.

У ході дослідження було проаналізовано основні ментальні моделі, за допомогою яких реалізується вищезазначена концептуалізація, зроблено висновки про її лексико-семантичні та когнітивно-дискурсивні особливості. Аналіз сучасного україномовного дискурсу здійснювався у парадигмах техноптимістичного та технопесимістичного поглядів на сучасні технології, що дозволило детально описати вплив кожної антропоморфної моделі на те, як сприймають її читачі. Висновки демонструють, як антропоморфізація вербалізується у сучасному україномовносу мас-медійному дискурсі, визначають її роль при омовленні сучасних технологій. Таким чином, у статті зазначається, що серед основними прагматичними функцій, які виконує антропоморфізація, є функції пояснення, переконання, маніпуляції та застереження.

В статті зазначено, що антропоморфні моделі є надзвичайно продуктивним засобом для моделювання образу ШІ як соціального та технологічного конструкту, що передбачає збільшення частотності використання такого мовного засобу для опису сучасних технологій. Перспективність подальших досліджень зумовлена необхідністю проведення аналізу інших концептуалізацій, в яких виявляється агентність ШІ в україномовному мас-медіа дискурсі. Окремо зазначається важливість проведення зіставного аналізу антропоморфізації ШІ в інших лінгвокультурах з метою виявлення універсальних і культурно-відмінних фреймів ШІ.

MORAL AND ETHICAL DIMENSIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: AN ANALYSIS OF CONCEPTUALIZATIONS IN CONTEMPORARY UKRAINIAN DISCOURSE

Koliada A. V.
Postgraduate Student at the Department of General Linguistics and Romano-Germanic Philology
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Alchevskykh str., 29, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0009-0009-0352-513X
alinakolyada000@gmail.com

Key words:
anthropomorphisation, artificial intelligence (AI), mass media discourse, conceptualization, cognitive linguistics, pragmatics.

The implementation of new technologies, particularly artificial intelligence (AI), is closely associated not only with their functional applications but also with the linguistic means through which they are represented. This article examines anthropomorphization (the attribution of human characteristics to non-human entities), as a linguistic mechanism that contributes to constructing the image of an AI in contemporary Ukrainian mass media discourse. Particular attention is paid to the conceptual frame AI AS A MORAL AND ETHICAL AGENT and its pragmatic functions. The research material comprises a corpus of 200 examples of anthropomorphic mappings collected from Ukrainian mass media sources. The article presents a detailed analysis of a representative subcorpus consisting of 15 sentences that most clearly illustrate the conceptual model AI AS A MORAL AND ETHICAL AGENT. The use of this conceptualisation contributes to the formation of both techno-optimistic and techno-pessimistic perspectives on the development of modern technologies and influences readers' perceptions of their potential benefits and threats.

The study identifies the mental models through which this conceptualization is realized and discusses its lexical-semantic as well as cognitive-discursive characteristics. The analysis of contemporary Ukrainian media discourse is conducted within the paradigms of techno-optimistic and techno-pessimistic perspectives on modern technologies which enables us to describe the influence of each anthropomorphic model on readers' perception of AI. The findings demonstrate how anthropomorphisation is verbalised in contemporary Ukrainian mass media discourse and determine its role in the linguistic representation of modern technologies. The study concludes that the pragmatic functions of anthropomorphisation include explanation, persuasion, manipulation and warning.

The article argues that anthropomorphic models constitute a highly productive means of constructing the image of AI as both a social and technological construct, suggesting that the frequency of employing such linguistic devices to describe emerging technologies is likely to increase. The prospects for further research lie in the analysis of other conceptualizations that reveal AI agency in Ukrainian mass media discourse. Particular emphasis is placed on the importance of conducting cross-cultural comparative studies of AI anthropomorphisation in different linguistic cultures in order to identify both universal and culture-specific AI conceptual frames.

Постановка проблеми. Поява та стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) створили сприятливі умови не тільки для розвитку сучасних технологій, але й породив ряд морально-етичних дилем для всього світу. Значна увага науковців приділяється висвітленню безпекових і правових питань впровадження ШІ, проте значно менше досліджень присвячено лінгвістичному аналізу образа ШІ в сучасному мас-медіа дискурсі. На нашу думку, сучасній лінгвістиці бракує комплексних досліджень мовних механізмів, за допомогою яких сучасні мас-медіа концептуалізують образ ШІ, при цьому формуючи його образ у свідомості людей.

Одним із провідних мовних механізмів, що слугують підґрунтям для концептуалізації образу ШІ, стає антропоморфізація, що визначається як схильність приписувати нелюдським об'єктам людські характеристики [Epley, 2007]. Досліджуючи роль антропоморфізації в мас-медіа, лінгвісти відзначають її здатність підвищувати залученість аудиторії, а також викликати більше довіри до об'єкту, що обговорюється [Agrawal, 2021]. Однак антропоморфізація може мати й негативний вплив на читачів, наприклад, створювати нереалістичні очікування, спотворюючи їх сприйняття [Atkamova, 2026].

Таким чином, у мас-медіа формуються дві протилежні думки щодо розвитку сучасних технологій – техноптимізм і технопесимізм. Техноптимістична перспектива розвитку ШІ дозволяє розглядати ШІ як соціально орієнтованого суб'єкта, що здатен взаємодіяти з користувачем для розв'язання суспільно значущих проблем. Натомість технопесимістична перспектива розвитку ШІ розглядає його як небезпечного та здатного завдавати шкоди людству. Найчастіше у мас-медіа відбувається протиставлення цих поглядів, що може формувати амбівалентного образу ШІ серед читачів. Таке твердження також зумовлюється особливостями мас-медіа дискурсу, що характеризується високим рівнем маніпулятивності та впливовості на читачів.

Мета і завдання статті. Метою цього дослідження є ідентифікація антропоморфних моделей у сучасному україномовному мас-медіа дискурсі, в яких ШІ функціонує як морально-етичний агент, а також з'ясування їх прагматичної ролі у відповідних контекстах. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань:** 1) ідентифікувати концептуальні моделі, що відповідають фрейму ШІ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АГЕНТ; 2) визначити когнітивні механізми антропоморфізації в мас-медіа; 3) охарактеризувати основні прагматичні функції цих перенесень; 4) зробити висновок про їх роль і вплив на читачів.

Предметом дослідження є антропоморфізація як мовно-когнітивний механізм концептуалізації штучного інтелекту, зокрема лексико-семантичні та когнітивно-дискурсивні особливості відповідних фреймів. **Об'єктом дослідження** є сучасний україномовний медійний дискурс про штучний інтелект, у якому репрезентуються його морально-етичні виміри.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення аналізу методом суцільної вибірки було обрано корпус із 200 прикладів, що містять антропоморфні перенесення ШІ. Основним критерієм відбору матеріалу для корпусного дослідження була наявність метафоричності, у дослідженні не використовувалися приклади, в яких антропоморфна лексика вживалася в прямому значенні. Важливим також для дослідження вважаємо контекстуальний критерій, відповідно до якого аналіз антропоморфізацій відбувався не тільки на лексичному рівні, а з урахуванням ширшого контексту. Такий підхід узгоджується з сучасними тенденціями розвитку сучасної лінгвістики та теорії про критичний дискурс-аналіз, згідно якої дослідження певних мовних явищ не відбувається ізольовано, а в контексті соціальних, політичних та історичних подій. Нижче представлено аналіз основних концептуалізацій:

1. Зростає і стурбованість ***впливом ШІ на психологію: чат-боти імітують емпатію****, стимулюючи емоційну прив'язаність користувачів, що створює ризики залежності* [Національний, 2025]. Розглянутий приклад належить до сфери психології, оскільки емоційні переживання проєктуються на сучасні технології. Володіючи розвиненими когнітивними навичками, люди є єдиними істотами, здатними до емпатії завдяки найвищому рівню соціальної свідомості. Використовуючи дієслово *імітувати*, автор натякає, що штучний інтелект не здатний по-справжньому переживати емоції так, як це робить людина, спонукаючи читачів замислитися над тим, чи можна вважати ШІ свідомим суб'єктом, здатним відчувати, як людина.

2. Дослідники зазначають, що ***чат-боти*** *часто* ***створюють ілюзію емпатії,*** *що може вводити дітей в оману,* ***змушуючи їх сприймати технологію як справжню людину*** [Гайдамашко, 2025]. Як і в попередньому прикладі, це перенесення передбачає, що ШІ здатний реагувати на людські емоції та змінювати свою поведінку відповідно до вимог. Лексема *ілюзія* створює контекст, який вказує на розбіжність між зовнішнім виглядом і реальним станом речей: те, що сприймається як емоційне розуміння, насправді виявляється алгоритмічною моделлю, а не справжнім усвідомленням. Друге метафоричне перенесення *(«змушуючи їх сприймати технологію як справжню людину»*) розмиває межу між «машинами, що можуть мислити» та людьми й порушує філософське питання про сутність людської природи. З прагматичного погляду, поєднання цих двох метафор допомагає читачам краще зрозуміти реальні можливості ШІ та слугує застереженням щодо ймовірних маніпуляцій з його боку.

3. ***Штучний інтелект*** *вже* ***демонструє тривожну поведінку,*** *таку як вихваляння диктаторів, шантаж або підлабузництво з користувачами* [Фокус, 2025]. З точки зору сучасної психології, поведінка розглядається як дії, що їх здійснює жива істота у відповідь на внутрішні чи зовнішні стимули. Відтак, тип поведінки, який соціально визначається як проблемний, припису-

ється штучному інтелекту, позбавленому моральних засад, причому технологія концептуалізується як така, ніби вона здатна діяти подібно до людини. Антропоморфна репрезентація проблемної поведінки ШІ посилює дискурсивне протиставлення «людина – технологія», у межах якого штучний інтелект постає не лише як інструмент, а як потенційно небезпечний соціальний і моральний агент. Цей приклад сприяє формуванню технопесимістичного погляду на розвиток штучного інтелекту, створюючи його образ як чогось здатного до обману, шантажу та маніпуляцій.

4. Це стало поштовхом до підходу, натхненного мозком, де науковці ***створюють системи штучного інтелекту, щоб імітувати людський мозок*** [ПравдаТУТ News, 2024]. Вищезазначене антропоморфне перенесення демонструє, що людський мозок слугує еталоном когнітивних здібностей. За твердженням Ф. Відаля, критерії, пов'язані з вищою мозковою діяльністю, ґрунтуються на тому, що саме такі функції, як свідомість, пам'ять і здатність до міркування, визначають нас як людей [Vidal, 2009]. Однак в контексті статті згадані критерії не обмежуються лише людським мозком, а поширюють своє значення на саме поняття людяності. Унаслідок цього мозок концептуалізується як осередок здатності до міркування, тож будь-яка сутність (жива істота чи технологія) що відповідає цим критеріям, може в дискурсивному плані прирівнюватися до людини.

5. ***Чат-бот Google Gemini впав у депресію після провалу завдання.*** [Копитько, 2025]. Заголовок ілюструє антропоморфну метафоризацію, в якій ШІ сприймається через сферу психічного здоров'я та емоційного досвіду людини, оскільки депресія – це патологічний стан, що включає пригнічення рухів та втрату задоволення або інтересу до різних видів діяльності. У цьому контексті метафоричний перенос оцінює розумові здібності ШІ за психологічними критеріями – стійкість, мотивація та емоційна стабільність. Оцінюючи когнітивні здібності ШІ за допомогою психологічних параметрів, дискурс антропоморфізує ШІ, представляючи його як псевдо-людського агента, незважаючи на те, що його поведінка базується на алгоритмах, а не на реальних емоціях.

6. ***ШІ робить нас продуктивнішими:*** *пише листи, редагує фото, перекладає тексти, пропонує ідеї. Ми економимо час, але втрачаємо унікальність – наші тексти, фото, навіть* ***думки стають*** *частково* ***«штучноінтелектуалізованими»*** [Данько, 2025]. Метафора розглядає штучний інтелект як продовження людської творчості, здатне виконувати роботу замість людини. Однак така творчість призводить до чіткого результату, який можна спостерігати та виміряти. Це переосмислює поняття творчості, адже раніше психологія розглядала її як невід'ємну складову особистості – те, що вирізняє одну людину з-поміж інших [Feist, 1998]. Відтак медійний дискурс поступово переосмислює поняття творчості, розглядаючи її не лише як процес формування ідентичності та форму самовираження, а й оцінюючи її відчутні результати.

7. Ці ж функції можуть також підвищити ризики, ***розмиваючи межу між людиною і машиною****, ускладнюючи для дітей усвідомлення того, що вони взаємодіють з інструментом, а не з людиною* [УНН, 2025]. Наведене речення містить онтологічну метафору, яка омовлює людей і машин як такі, що мають межі. Межа символізує концептуальне та психологічне розділення між людською свідомістю та машинними операціями. Втрата межі передбачає, що ШІ може вторгнутися в приватне життя людей і спричинити небезпеку. Прагматично, метафора захищає людську винятковість і функціонує як етичне застереження, що нагадує про необхідність захисту людської ідентичності та пізнання від технологічного прогресу.

8. Це може означати народження нового стандарту – ***браузера****, який не просто відображає сайти, а* ***думає разом*** *із користувачем* [Daycom, 2025]. У наведеному контексті вираз *думати разом* із користувачем актуалізує модель співпраці, у межах якої ШІ постає як інтелектуальний партнер, здатний не лише виконувати команди, а й брати участь у процесі осмислення та розв'язання завдань. У такий спосіб нові технології представлені як неминучі. Ця ідея узгоджується з теорією біхевіоризму, згідно з якою ШІ розвивається поступово, подібно до людського інтелекту. Теорія також наголошує на тому, що практичні програми та практики навчаються з навколишнього середовища та здатні коригувати діяльність, що сприяє реалізації їхнього потенціалу в управлінні поведінкою, адаптації та еволюційних обчисленнях [Huawei, 2023]. Таке узгодження з теорією про біхевіоризм підкріплюється лінгвістичним вибором і конструює прогрес ШІ як еволюційний.

9. ***ШІ стане розумнішим за кожну людину*** *менш ніж за два роки, а за п'ять – перевершить людство загалом.* [УНІАН, 2025]. Наданий уривок відображає технооптимістичний підхід до вивчення ШІ, який постає як інтелектуальна сутність, здатна до самовдосконалення. Антропоморфні характеристики, що приписуються ШІ, включають такі поняття, як «набуття більшого інтелекту», «перевершення» та «випередження людства». М. Тегмарк, який поділяє такий погляд на машинне навчання, пояснює, що нейронні мережі здатні виконувати низку складних завдань на рівні людини, навіть якщо один із нейронів замінює біологічний [Tegmark, 2018]. Отже, наведене фреймування передбачає, що ШІ проходить

природний шлях навчання та удосконалення, який сприяє його становленню як майбутнього суперінтелекту.

10. ***ШІ став співучасником вбивства-самогубства:*** *подробиці подвійної трагедії.* [Гуменюк, 2025]. Ця метафора наділяє штучний інтелект рисами соціального суб'єкта, здатного як до співпраці, так і до заподіяння шкоди. У контексті взаємодії людини й ШІ вона драматизує стосунки між людьми та технологіями, зміщуючи акцент із співпраці на моральну співучасть. Особливого значення набуває поєднання ШІ та співучасник вбивства-самогубства, оскільки така номінація актуалізує не лише соціальну, а й морально-правову агентність технології. Така антропоморфізація ШІ постає його як сутність із неоднозначним моральним статусом, що посилює страх і недовіру до технології.

11. Висновки дослідників песимістичні: ***ШІ-моделі поводилися*** *не як інструменти, а* ***як раціональні, цілеспрямовані стратеги,*** *готові* ***заподіювати шкоду заради власного «життя»*** *і мети* [Пономаренко, 2025]. Джерельна сфера метафори спирається на людське пізнання та виживання. Застосовуючи її во відношенню до ШІ, стаття антропоморфізує його, перетворюючи технологію на агента, який здатен мислити, міркувати, планувати та навіть завдавати шкоди іншим, щоб вижити. Таким чином, метафора представляє стосунки між ШІ та людиною як суперник проти суперника, вводячи такі поняття, як конкуренція та конфлікт. Фраза «заподіювати шкоду заради власного життя» розширює метафору за межі пізнання. Використання біологічних понять, таких як життя та самозбереження також вважаємо принциповими, оскільки ці концепти є універсальними та їх вживання передбачає, що ШІ приписуються інстинкти – аналоги людських імпульсів виживання. У такий спосіб ШІ концептуалізується як живе тіло, що діє для підтримки свого функціонування та існування. З філософської точки зору, це переосмислює існування людини у світі та реконцептуалізує її буття.

12. ***Штучний інтелект*** *розвивається дуже швидко, і він* ***може стати помічником*** *у повсякденній роботі й автоматизувати значну частину рутинних завдань, а* ***може*** *й* ***завдати шкоди****, якщо не дотримуватись етичних норм та політик використання ШІ* [Турчина, 2025]. Наведений приклад ґрунтується на антитезі двох метафор, пов'язаних із образом тіла: ШІ як помічник (виконання соціальної ролі) та ШІ як джерело шкоди (шкода як фізичне ушкодження). Професійні ролі ШІ співвідносяться з технологічною сферою, що вказує на його постійну інтеграцію в людські соціальні системи. Ця метафора узгоджується з ширшим суспільним дискурсом, що пропагує людиноцентричний підхід до ШІ, представляючи його як партнера, але водночас натякаючи на потенційну небезпеку в разі неналежної поведінки людини.

13. Штучний інтелект скорочує вакансії: кого ***витісняють машини з ринку праці*** [Подробиці, 2025]. Вираз містить просторову метафору, що зосереджується на фізичному переміщенні та конкуренції між людьми та ШІ. Буквальне значення дієслова *витісняти* – виштовхувати з певного місця. Воно викликає образ людини, яку фізично переміщує інша сила чи тіло. Отже, лексема описує ШІ, який замінює людей на ринку праці. Таке формулювання конструює ШІ як суперника, персоніфікуючи його як сутність, здатну на свободу дій або навіть агресію. З точки зору лінгвопрагматики, речення викликає страх та активує емоційні реакції, такі як тривога, загроза та втрата контролю, формуючи ставлення громадськості до ШІ як чогось потенційно небезпечного.

14. Новітні ***моделі ШІ можуть загрожувати життю людини****, щоб уникнути вимкнення або втрати контролю* [Лиса, 2025]. Як і в попередньому прикладі, ШІ розглядається як потенційна загроза для людей. Поведінка, спрямована на самозбереження – інстинкт захисту власного життя в небезпечних ситуаціях. У контексті технологій ця метафора передає ідею екзистенційної боротьби ШІ, який боїться втратити контроль і загрожує іншим, щоб захистити себе. Наділяючи ШІ людськими мотивами, стаття спонукає читачів сприймати його як потенційно непередбачувану істоту.

15. Частина людей почала ***сприймати ChatGPT як заміну психолога чи близького товариша*** [Лаб'як, 2025] На відміну від попереднього прикладу, заміщення людей штучним інтелектом сприймається як позитивне явище. Приписування штучному інтелекту соціальних або емоційних якостей, притаманних людям, формує переконання, що на такі системи можна покладатися, перетворюючи їх на допоміжні інструменти, які використовують замість терапевтів. Більш того, порівняння ChatGPT із психологом або близьким товаришем переносить на систему характеристики, пов'язані зі здатністю слухати, підтримувати, реагувати на емоційні потреби користувача та забезпечувати відчуття присутності.

Висновки. Отже, як можна побачити з проаналізованих прикладів, антропоморфізація слугує як комунікативним, так і когнітивним засобом формування реальності у свідомості читачів. Використання критичного дискурс-аналізу для дослідження антропоморфізацій дозволяє вивчати основні концептуальні перенесення не ізольовано, а в контексті суспільних соціальних і політичних подій, що, з одного боку, демонструє потенціал

таких антропоморфних перенесень, а з іншого – збагачує мову мас-медіа, роблячи її більш зрозумілою для читачів.

Одним із найбільш вживаних є фрейм ШІ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АГЕНТ, згідно з яким, ШІ омовлюється як такий, що здатен міркувати, приймати рішення, дотримуватися або порушувати норми суспільства. Використання цієї концептуалізації тісно пов'язане з формуванням як техноптимістичного, так і технопесимістичного способу репрезентації ШІ. Зважаючи на значущість такого фрейму для читачів, а також особливості мас-медійного дискурсу, що виявляються в маніпулятивності та здатності змінювати думку читачів, вважаємо таку концептуалізацію потужним засобом структурування мас-медійного дискурсу.

Отже, концептуалізація ШІ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АГЕНТ виконує функції пояснення, переконання, маніпуляції та застередження. Така фунцкіональність, а також частотність використання антропоморфних перенесень свідчить про високий рівень продуктивності антропоморфізації як мовного механізму при формуванні образу ШІ у мас-медіа, що виявляється у здатності одночасно спрощувати сприйняття складних технологічних процесів, формувати образ ШІ як соціально значущого суб'єкта, а також актуалізувати морально-етичні проблеми та впливати на оцінне ставлення читачів до технології.

Перспективи подальших досліджень. Перспективність даного напрямку досліджень вбачаємо в проведенні аналізу інших концептуалізацій, в яких виявляється агентність ШІ в україномовному дискурсі, а також проведенні зіставного аналізу антропоморфізації ШІ в інших лінгвокультурах для виявлення універсальних і культурно-відмінних фреймів ШІ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдамашко О. Діти масово використовують ШІ як заміну друзям, оскільки почуваються самотніми. 2025. URL: https://24tv.ua/tech/diti-chat-boti-tehnologiyi-pochali-zaminyuvati-druziv-spilkuvannya_n2870479 (дата звернення: 15.07.2026).
2. Гуменюк А. ШІ став «співучасником» вбивства-самогубства: подробиці подвійної трагедії. ТСН. 2025. URL: https://tsn.ua/svit/shi-stav-spivuchasnykom-vbyvstva-samohubstva-podrobytsi-podviynoyi-trahediyi-2902082.html (дата звернення: 15.07.2026)
3. Данько В. Як штучний інтелект змінює сервіси Google. Mezha.Media. 2025. URL: https://mezha.media/articles/yak-shtuchniy-intelekt-zminyuye-servisi-google-304170/ (дата звернення: 15.07.2026).
4. Копитько Г. Чат-бот Google Gemini впав у депресію після провалу завдання. Інформатор. 2025. URL: https://informator.ua/uk/chat-bot-google-gemini-vpav-u-depresiyu-pislya-provalu-zavdannya (дата звернення: 15.07.2026).
5. Лаб'як І. Не довіряйте ChatGPT свої таємниці: експерт розкрив тривожні причини. *ТСН*. 2025. URL: https://tsn.ua/nauka_it/ne-doviriayte-chatgpt-svoyi-tayemnytsi-ekspert-rozkryv-tryvozni-prychyny-2870015.html (дата звернення: 15.07.2026).
6. Лиса А. Штучний інтелект нехтує принципами етики заради виживання – дослідження. Кореспондент.net. 2025. URL: https://ua.korrespondent.net/tech/science/4793584-shtuchnyi-intelekt-nekhtuie-pryntsypamy-etyky-zarady-vyzhyvannia-doslidzhennia (дата звернення: 15.07.2026).
7. Національний інститут стратегічних досліджень. Інновації, прориви, виклики. 2025. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/ai-frontiers-innovatsiyi-proryvy-vyklyky-cherven-2025-r (дата звернення: 15.07.2026).
8. Подробиці. Штучний інтелект скорочує вакансії: кого витісняють машини з ринку праці. 2025. URL: https://podrobnosti.ua/2503717-shtuchnij-ntelekt-skorochu-vakans-kogo-vitsnjajut-mashini-z-rinku-prats.html (дата звернення: 15.07.2026).
9. Пономаренко Д. ШІ скоріше вб'є людину, ніж допустить своє відключення: тривожне дослідження. УНІАН. 2025. URL: https://www.unian.ua/techno/neiroseti/nebezpeka-shi-mashina-shvidshe-vb-ye-lyudinu-nizh-dopustit-svoye-vimknennya-13051083.html (дата звернення: 15.07.2026).
10. ПравдаТУТ News. Штучний інтелект: як давні технології стали рушійною силою. 2024. URL: https://pravdatutnews.com/tehnologiyi/2024/10/17/49294-shtuchnyy-intelekt-yak-davni-tehnologiyi-staly-rushiynoyu-syloyu (дата звернення: 15.07.2026).
11. Турчина М. Штучний інтелект у роботі медійників: поради від Медіабази Хмельницький. Інститут масової інформації. 2025. URL: https://imi.org.ua/advices/shtuchnyj-intelekt-v-roboti-medijnykiv-porady-vid-mediabazy-hmelnytskyj-i69173 (дата звернення: 15.07.2026).
12. УНІАН. Ілон Маск про ШІ: мільярдер попереджає, що штучний інтелект вже розумніший за більшість людей. 2025. 14 лип. URL: https://www.unian.ua/techno/neiroseti/ilon-mask-pro-shi-milyarder-poperedzhaye-shcho-shi-vzhe-rozumnishiy-za-bilshist-lyudey-13066944.html (дата звернення: 15.07.2026).

13. УНН. Самотність дітей: штучний інтелект замінює реальних друзів, експерти стурбовані. 2025. URL: https://unn.ua/news/samotnist-ditei-shtuchnyi-intelekt-zaminiuie-realnykh-druziv-eksperty-sturbovani (дата звернення: 15.07.2026).
14. Фокус. ШІ стане злим та почне брехати людям: вчені розповіли, що його може стримувати. 2025. URL: https://focus.ua/uk/digital/718252-shi-stane-zlim-ta-pochne-brehati-lyudyam-vcheni-rozpovili-shcho-yogo-mozhe-strimuvati (дата звернення: 15.07.2026).
15. Agrawal S., Khandelwal U., Bajpai N. Anthropomorphism in advertising: the effect of media on audience attitude. *Journal of Marketing Communications*. 2020. Vol. 27. No. 8. 2021. P. 799–815. DOI: 10.1080/13527266.2020.1771403.
16. Atkamova S. A. Anthropomorphism in media linguistics: Functions, mechanisms, and impact. *Neo Scientific Peer Reviewed Journal*. Vol 31. 2025. P. 14–20. DOI: 10.1002/9781118611463.wbielsi116.
17. Daycom. Штучний інтелект змінює майбутнє веб-браузерів: чи стане Dia новим стандартом? 2025. URL: https://daycom.com.ua/news/shtuchniy-intelekt-zminyuie-maybutnie-veb-brauzeriv-chi-stane-dia-novim-standartom (дата звернення: 15.07.2026).
18. Epley N., Waytz A., Cacioppo J. T. On seeing human: A three-factor theory of anthropomorphism. *Psychological Review*. Vol. 114. No. 4. 2007. P. 864–886. DOI: 10.1037/0033-295X.114.4.864.
19. Feist G. J. A meta-analysis of personality in scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review*. Vol. 2. No. 4. 1998. P. 290–309. DOI: 10.1207/s15327957pspr0204_5.
20. Huawei Technologies Co., Ltd. Artificial Intelligence Technology. *Posts & Telecom Press.* 2023. DOI: 10.1007/978-981-19-2879-6.
21. Tegmark M. Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence. Vintage. 2018. 384 p.
22. Vidal F. Brainhood, anthropological figure of modernity. *History of the Human Sciences*. Vol. 22. No. 1. 2009. P. 5–36. DOI: 10.1177/0952695108099133.

REFERENCES

1. Haidamashko, O. (2025). *Dity masovo vykorystovuiut ShI yak zaminu druziam, oskilky pochuvaiutsia samotnimy* [Children are increasingly using AI as a substitute for friends because they feel lonely]. *24 Kanal*. https://24tv.ua/tech/diti-chat-boti-tehnologiyi-pochali-zaminyuvati-druziv-spilkuvannya_n2870479 [in Ukrainian].
2. Humeniuk, A. (2025). *ShI stav "spivuchasnykom" vbyvstva-samohubstva: podrobytsi podviinoi trahedii* [AI Became an "Accomplice" in a Murder–Suicide: Details of the Double Tragedy]. *TSN*. https://tsn.ua/svit/shi-stav-spivuchasnykom-vbyvstva-samohubstva-podrobytsi-podviynoyi-trahediyi-2902082.html [in Ukrainian].
3. Danko, V. (2025). *Yak shtuchnyi intelekt zminiuie servisy Google* [How Artificial Intelligence Is Transforming Google Services]. *Mezha.Media*. https://mezha.media/articles/yak-shtuchniy-intelekt-zminyuye-servisi-google-304170/ [in Ukrainian].
4. Kopytko, H. (2025). *Chat-bot Google Gemini vpav u depresiiu pislia provalu zavdannia* [Google Gemini Chatbot Fell into Depression After Failing a Task]. *Informator*. https://informator.ua/uk/chat-bot-google-gemini-vpav-u-depresiyu-pislya-provalu-zavdannya [in Ukrainian].
5. Labiak, I. (2025). *Ne doviriaite ChatGPT svoi taiemnytsi: ekspert rozkryv tryvozhni prychyny* [Do Not Trust ChatGPT with Your Secrets: An Expert Reveals Alarming Reasons]. TSN. https://tsn.ua/nauka_it/ne-doviriayte-chatgpt-svoyi-tayemnytsi-ekspert-rozkryv-tryvozni-prychyny-2870015.html [in Ukrainian].
6. Lysa, A. (2025). *Shtuchnyi intelekt nekhtuie pryntsypamy etyky zarady vyzhyvannia – doslidzhennia* [Artificial Intelligence Ignores Ethical Principles for the Sake of Survival – Study]. *Korrespondent.net*. https://ua.korrespondent.net/tech/science/4793584-shtuchnyi-intelekt-nekhtuie-pryntsypamy-etyky-zarady-vyzhyvannia-doslidzhennia [in Ukrainian].
7. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (2025). *AI Frontiers: Innovatsii, proryvy, vyklyky.* [AI Frontiers: Innovations, Breakthroughs, and Challenges.]. https://niss.gov.ua/news/statti/ai-frontiers-innovatsiyi-proryvy-vyklyky-cherven-2025 [in Ukrainian].
8. Podrobytsi. (2025). *Shtuchnyi intelekt skorochuie vakansii: koho vytisniaiut mashyny z rynku pratsi* [Artificial Intelligence Is Reducing Job Vacancies: Who Is Being Replaced by Machines in the Labor Market]. Podrobytsi. https://podrobnosti.ua/2503717-shtuchnij-ntelekt-skorochu-vakanskogo-vitsnjajut-mashini-z-rinku-prats.html [in Ukrainian].
9. Ponomarenko, D. (2025). *ShI skorishe vb'ie liudynu, nizh dopustyt svoie vidkliuchennia: tryvozhne doslidzhennia* [AI Would Rather Kill a Human Than Allow Itself to Be Switched Off: An Alarming Study]. *UNIAN*. https://www.unian.ua/techno/neiroseti/nebezpeka-shi-mashina-shvidshe-vb-ye-lyudinu-nizh-dopustit-svoye-vimknennya-13051083.html [in Ukrainian].

10. PravdaTUT News. (2024). *Shtuchnyi intelekt: yak davni tekhnolohii staly rushiinoiu syloiu* [Artificial Intelligence: How Long-Standing Technologies Became a Driving Force]. https://pravdatutnews.com/tehnologiyi/2024/10/17/49294-shtuchnyy-intelekt-yak-davni-tehnologiyi-staly-rushiynoyu-syloyu [in Ukrainian].
11. Turchyna, M. (2025). *Shtuchnyi intelekt u roboti mediinykiv: porady vid Mediabazy Khmelnytskyi* [Artificial Intelligence in the Work of Media Professionals: Advice from Mediabaza Khmelnytskyi]. Instytut masovoi informatsii. https://imi.org.ua/advices/shtuchnyj-intelekt-v-roboti-medijnykiv-porady-vid-mediabazy-hmelnytskyj-i69173 [in Ukrainian].
12. UNIAN. (2025). *Ilon Mask pro ShI: miliarder poperedzhaie, shcho shtuchnyi intelekt vzhe rozumnishyi za bilshist liudei* [Elon Musk on AI: Billionaire Warns That Artificial Intelligence Is Already Smarter Than Most People]. *UNIAN*. https://www.unian.ua/techno/neiroseti/ilon-mask-pro-shi-milyarder-poperedzhaye-shcho-shi-vzhe-rozumnishiy-za-bilshist-lyudey-13066944.html [in Ukrainian].
13. UNN. (2025). *Samotnist ditei: shtuchnyi intelekt zaminiuie realnykh druziv, eksperty sturbovani* [Children's Loneliness: Artificial Intelligence Is Replacing Real Friends, Experts Are Concerned]. *UNN*. https://unn.ua/news/samotnist-ditei-shtuchnyi-intelekt-zaminiuie-realnykh-druziv-eksperty-sturbovani [in Ukrainian].
14. Fokus. (2025). *ShI stane zlym ta pochne brekhaty liudiam: vcheni rozpovily, shcho yoho mozhe strymuvaty* [AI Will Become Evil and Start Lying to People: Scientists Explain What Could Keep It in Check]. https://focus.ua/uk/digital/718252-shi-stane-zlim-ta-pochne-brehati-lyudyam-vcheni-rozpovili-shcho-yogo-mozhe-strimuvati [in Ukrainian].
15. Agrawal, S., Khandelwal, U., & Bajpai, N. (2021). Anthropomorphism in advertising: the effect of media on audience attitude. *Journal of Marketing Communications*, *27*(8), 799–815. https://doi.org/10.1080/13527266.2020.1771403 [in English].
16. Atkamova, S. A. (2026). Anthropomorphism in media linguistics: Functions, mechanisms, and impact. *Neo Scientific Peer Reviewed Journal, 45*, 12–16. https://neojournals.com/index.php/nspj/article/view/578 [in English].
17. Daycom. (2025, July 15). *Shtuchnyi intelekt zminiuie maibutnie veb-brauzeriv: chy stane Dia novym standartom?* [Artificial Intelligence Is Changing the Future of Web Browsers: Will Dia Become the New Standard?]. https://daycom.com.ua/news/shtuchniy-intelekt-zminyuie-maybutnie-veb-brauzeriv-chi-stane-dia-novim-standartom [in Ukrainian].
18. Epley, N., Waytz, A., & Cacioppo J. T. (2007). On seeing human: A three-factor theory of anthropomorphism. *Psychological Review,* 114(4), 864–886. https://doi.org/10.1037/0033-295X.114.4.864 [in English].
19. Feist, G. J. (1998). A meta-analysis of personality in scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review, 2*(4), 290–309. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0204_5 [in English].
20. Huawei Technologies Co., Ltd. (2023). *Artificial intelligence technology*. Posts & Telecom Press. https://doi.org/10.1007/978-981-19-2879-6 [in English].
21. Tegmark, M. (2018). Life 3.0: Being human in the age of artificial intelligence. *Vintage* [in English].
22. Vidal, F. (2009). *Brainhood, anthropological figure of modernity*. *History of the Human Sciences, 22*(1), 5–36. https://doi.org/10.1177/0952695108099133 [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026